



Begrotingen Gelderse gemeenten 2026 in beeld

Maart 2026

Betere financiële situatie gemeenten

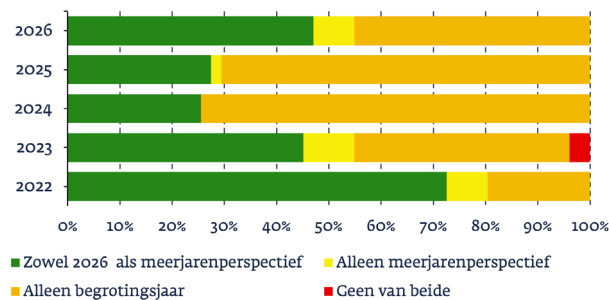
In december 2025 zijn alle 51 Gelderse gemeenten onder het repressief toezicht (de lichtste vorm) geplaatst voor 2026. De vastgestelde begrotingen 2026 en/of de meerjarenramingen 2027-2029 vormden geen aanleiding om preventief (verzwaard) toezicht in te stellen. Het beeld voor de komende jaren is verbeterd ten opzichte van het meerjarenbeeld van de voorgaande jaren. Dit komt voornamelijk door extra toegekende middelen vanuit het Rijk en de door gemeenten ingezette bezuinigingen. Hoe dit cijfermatig doorwerkt in de begrotingen 2026 van de Gelderse gemeenten ziet en leest u in deze brochure.

Uitkomsten begrotingen

- 47 van de 51 Gelderse gemeenten presenteren een structureel en reëel sluitende begroting 2026.
- Ongeveer de helft (24) van de gemeenten presenteert ook een structureel en reëel sluitende meerjarenraming 2027-2029.
- 4 gemeenten presenteren alleen een structureel en reëel sluitende meerjarenraming 2027-2029, en dus een structureel en reëel tekort in 2026.

Ondanks de sluitende begrotingen voor 2026, zijn gemeenten terughoudend met het aangaan van structurele verplichtingen. Belangrijke redenen daarvoor zijn de hiervoor toegelichte financiële onzekerheden en het aankomende verkiezingsjaar. Daarnaast zien we dat een aantal gemeenten zijn gestart met bezuinigingstrajecten of eerdere bezuinigingstrajecten hebben uitgebreid om de begroting 2026 en/of meerjarenramingen sluitend te krijgen.

Zijn de begrotingen structureel sluitend?

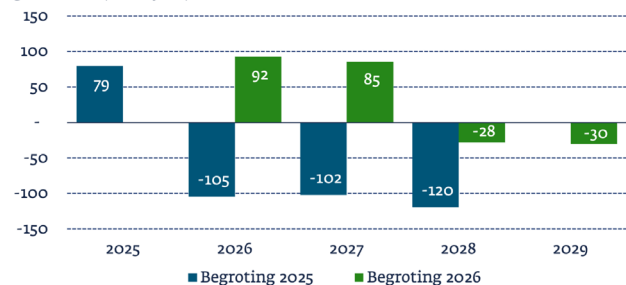


Verwachte tekorten vanaf 2028

Voor de begrotingsjaren 2026 en 2027 presenteren de gemeenten samen nog een positief structureel saldo. Dat beeld wijzigt na 2028. Voor 2029 verwacht 45% van de Gelderse gemeenten (23 van 51) een tekort op de begroting. Het gezamenlijke structurele tekort in Gelderland wordt in 2029 geraamd op ruim € 30 miljoen. Dat is inclusief 28 gemeenten met een structureel overschot in 2029. Het totale structurele tekort van de 23 gemeenten met een negatieve jaarschijf 2029 bedraagt € 59 miljoen.

De financiële positie van gemeenten is daarmee duidelijk verbeterd vergeleken met de begroting 2025. In de grafiek is dit verloop in verwachtingen duidelijk zichtbaar. Waar eerder tekorten tot €120 miljoen in 2028 werden verwacht, zijn deze ramingen nu fors bijgesteld. In 2029 blijven de verwachte tekorten slechts €30 miljoen, een daling van 75%.

Totaal structurele en reële saldi
Het totaal van alle structurele en reële saldi van alle Gelderse gemeenten (x1 miljoen).

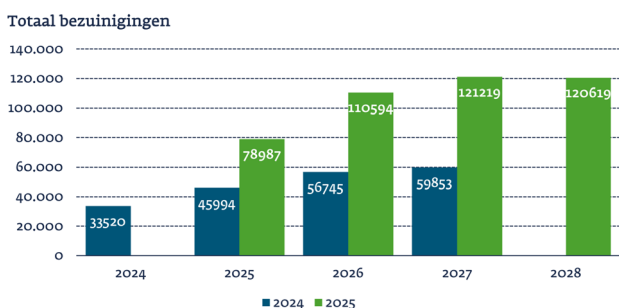


De uitkomsten van de begrotingen 2026 liggen 188% hoger dan werd verwacht bij de jaarschijf 2026 bij de begrotingen 2025 (een overschot van € 92 miljoen ten opzichte van een tekort van € 105 miljoen). Er is een duidelijke trendbreuk ten opzichte van de begrotingen 2024 en 2025. Daarin verslechterden de financiële perspectieven ieder jaar. Dat komt gedeeltelijk door extra toegekende middelen vanuit het Rijk, ingeboekte nieuwe bezuinigingen en belastingverhogingen, en de mogelijkheid om stelposten Jeugd te ramen vanwege kortingen op het gemeentefonds.

Het effect van de bezuinigingstrajecten is ook goed zichtbaar in de onderstaande grafiek. Deze grafiek toont de structurele bezuinigingen die de gemeenten samen inboekten in de begroting 2026. Die lopen op tot ruim € 89 miljoen in 2029. Dit zijn nieuwe bezuinigingen. Deze komen dus boven op de ingeboekte bezuinigingen uit eerdere jaren. De blauwe en groene staven in de grafiek vormen samen de totale nieuwe bezuinigingen uit de begrotingsjaren 2025 en 2026. Voor het begrotingsjaar 2026 komen de bezuinigingen uit 2025 en 2026 uit op ruim € 153 miljoen. Een aantal gemeenten startte al bezuinigingstrajecten in eerdere begrotingsjaren.

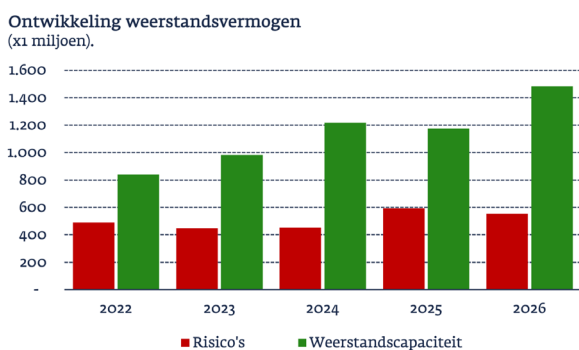
De bezuinigingen eindigen niet in de laatste jaarschijf, omdat deze vaak een structurele doorwerking hebben. De blauwe staaf in 2028 werkt zo in deze grafiek onzichtbaar door in 2029.

De resterende financiële opgave in 2029 (de geraamde tekorten) is daarmee in omvang aanzienlijk kleiner dan de al ingeboekte bezuinigingen. Dit betekent echter niet dat gemeenten gemakkelijk in staat zijn om deze resterende opgave op te vangen. Veel gemeenten hebben al forse bezuinigingen ingeboekt. Voor hen wordt het een uitdaging om de verwachte tekorten te dekken. De volgende stap in de herverdeling van het gemeentefonds zal voor sommige gemeenten een uitkomst bieden, maar voor andere gemeenten de uitdaging vergroten.



Weerstandsvermogen en reserves

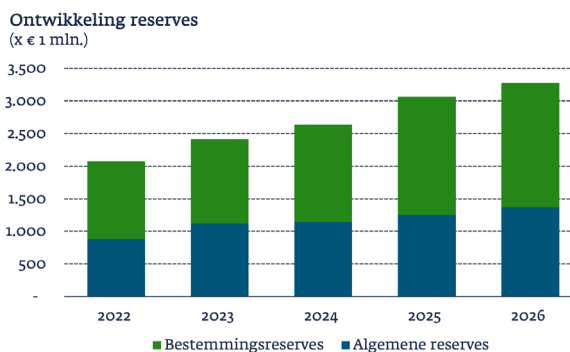
Bijna alle Gelderse gemeenten stelden de jaarrekeningen 2024 vast met positieve saldi. In veel gevallen was sprake van miljoenenoverschotten. Daardoor kreeg de vermogenspositie van gemeenten per 31 december 2024 een forse impuls op de balans. Dit effect zien we duidelijk terug in de begroting 2026, bij de solvabiliteit en in de ontwikkeling van de reserves.



Uit de paragraaf weerstandsvermogen in de begrotingen 2026 blijkt dat de weerstandsfactor van alle gemeenten samen beter is dan in 2025. Bij 33 gemeenten neemt de weerstandsfactor toe, en bij 18 gemeenten daalt deze. We bepalen de weerstandsfactor door het totaal van de weerstandscapaciteit (de aanwezige financiële buffers) in verhouding te nemen tot het totaal van de door de gemeenten gekwantificeerde risico's.

Op gemeentelijk niveau zijn toenames of afnames van de weerstandsfactor dan ook te verklaren door veranderingen in beide factoren.

De gemiddelde weerstandsfactor in 2026 is 3. In 2025 was deze nog 2,2. Die stijging wordt veroorzaakt door een toename van de reserveposities. Uit de grafiek blijkt dat de weerstandscapaciteit voor 2026 bijna € 1,5 miljard bedraagt en de risico's ongeveer € 550 miljoen.



Het effect van de positieve jaarrekeningresultaten 2024 zien we terug in de raming van de reserves in de begroting 2026. Het daadwerkelijke niveau van 2026 weten we pas als gemeenten de jaarrekeningen 2025 hebben vastgesteld. Op basis van tussentijdse rapportages van gemeenten in 2025 verwachten we incidentele meevallers. In hoeverre deze daadwerkelijk zullen leiden tot positieve eindresultaten wordt in de komende maanden duidelijk. De grafiek toont de ontwikkeling van de reserves van de Gelderse gemeenten.

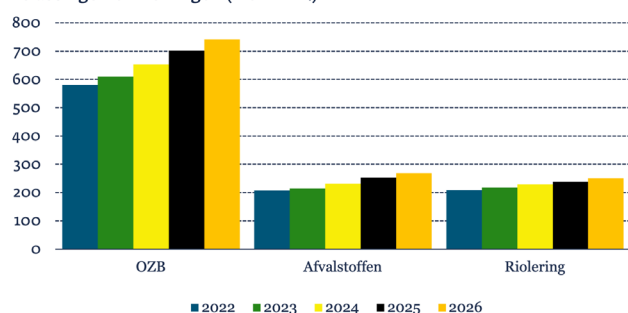
Bij de begroting 2026 mogen gemeenten onder voorwaarden maximaal 10% van het surplus van hun vrije algemene reserve inzetten als structureel dekkingsmiddel. Het surplus is het gedeelte van de algemene reserve dat overblijft na het afdekken van de door de gemeente geïnventariseerde risico's. In Gelderland maakten 10 gemeenten hier voor het jaar 2026 gebruik van.

Gemeentelijke belastingen en heffingen

Gemeenten halen ongeveer 1/5 deel van hun inkomsten uit gemeentelijke belastingen en heffingen. Gemeenten hebben drie belangrijke belastingen en heffingen voor de gemeentelijke woonlasten. De onroerendezaakbelasting (OZB) is ruim de grootste, en het is de enige belastingsoort die niet dient om specifieke kosten te dekken. De afvalstoffen- en rioolheffing zijn gekoppeld aan de kosten die een gemeente voor die thema's maakt. De totale opbrengst van deze twee heffingen mag volgens de wet nooit meer zijn dan de begrote kosten die gedekt worden met de heffingen. De OZB is de enige belastingsoort die als algemeen dekkingsmiddel gebruikt kan worden.

In Gelderland zijn de opbrengst van de afvalstoffenheffing en de opbrengst van de rioolheffing ongeveer gelijk. In 2026 stijgen de geraamde opbrengsten van de afvalstoffenheffing met ongeveer 6% (8,6% in 2025). De geraamde opbrengsten van de rioolheffing stijgen ook met ongeveer 6% (3,5% in 2025).

Belastingen en heffingen (x € 1 mln.)

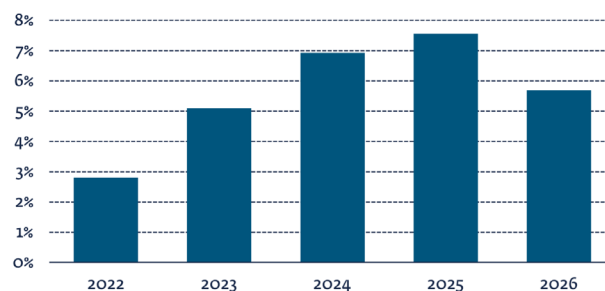


Er is sprake van resterende of onbenutte belastingcapaciteit wanneer de tarieven van de heffingen niet kostendekkend zijn. Dit geeft een indicatie van de mogelijkheden om de inkomsten te verhogen. Deze capaciteit is het deel van de kosten van riolering en afvalinzameling dat niet wordt gedekt door inkomsten uit riool- en afvalstoffenheffingen. Bij 39 van de 51 gemeenten zijn de opbrengsten van de riool- en afvalstoffenheffingen 100% kostendekkend. 12 gemeenten hebben onbenutte belastingcapaciteit in één of beide van deze heffingen.

Gemeenten verhoogden de opbrengst van hun OZB in 2026 gemiddeld met ongeveer 6% ten opzichte van 2025 (7,6% in 2025 ten opzichte van 2024). De toename komt voornamelijk door inflatiecorrecties en de groei van gemeenten door woningbouw. Daarnaast zien we dat een aantal gemeenten het belastingpercentage geleidelijk extra verhogen, bovenop een inflatiecorrectie.

Enkele gemeenten verhogen in 2026 de OZB met percentages die ver uitschieten boven de trend. Veel gemeenten gebruiken een verhoging van de OZB in 2026 (en in voorgaande jaren) als inkomstenverhogende maatregel om structurele tekorten te dekken. Die verhoging komt boven op een inflatiecorrectie.

Jaarlijkse meeropbrengst OZB



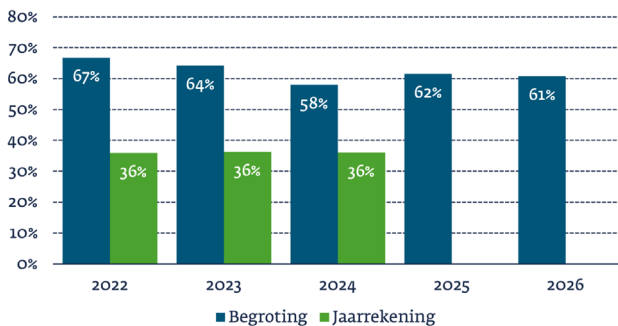
Bij de OZB geldt er ook een 'onbenutte belastingcapaciteit'. Deze wordt berekend door de geraamde opbrengsten te vergelijken met de minimale opbrengsten die een gemeente nodig heeft voor een aanvraag van een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 van de Financiële verhoudingswet. Gemeenten met een 'artikel 12-status' krijgen een aanvullende uitkering. Die gaat af van de totale algemene uitkering van alle gemeenten samen. Dergelijke gemeenten vallen dan onder toezicht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Ook moeten ze aan strikte eisen voldoen om aanspraak te kunnen maken op 'artikel 12'. Een onderdeel van het 'artikel 12-toezicht' is dat gemeenten de niet wettelijk verplichte gemeentelijke activiteiten schrappen of verminderen.

Op basis van de nu geldende normen benutten 8 Gelderse gemeenten deze belastingcapaciteit volledig in 2026.

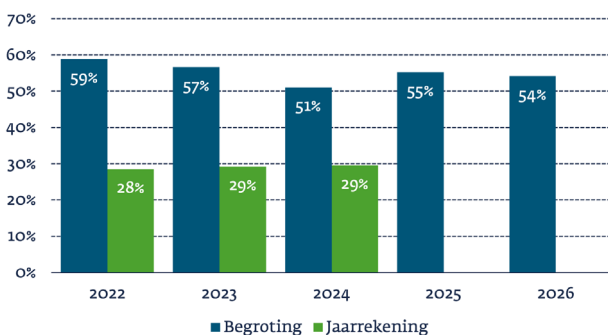
Kengetallen

In de begrotingsvoorschriften staat dat gemeenten in hun begroting en jaarrekening een aantal kengetallen moeten opnemen. Deze wegen wij in onderlinge samenhang mee bij ons oordeel over de financiële positie van een gemeente. Onderstaande grafieken tonen de ontwikkeling van de gemiddelde kengetallen van de Gelderse gemeenten, van zowel de begroting als de jaarrekening.

Netto schuldquote
Hoe lager deze percentages, hoe beter



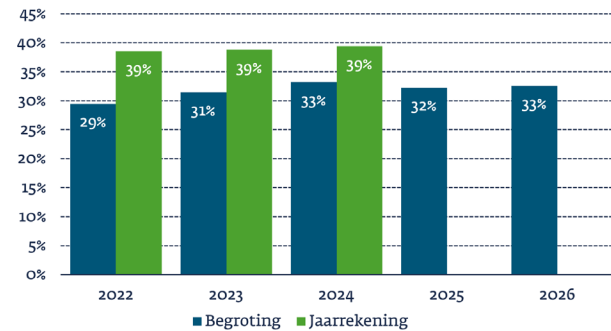
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe lager deze percentages, hoe beter



De netto schuldquote is de netto schuld als percentage van de jaaromzet. De netto schuld is alle opgenomen geldleningen verminderd met de tijdelijk uitgezette gelden. Op basis van de jaarrekeningcijfers zien we al enige jaren een stabilisatie. In de begroting houden gemeenten hun schulden hoger aan. Een verklaring hiervoor kan zijn dat gemeenten voorgenomen investeringen op begrotingsbasis, waarvoor ze ook opgenomen leningen ramen, vaak niet binnen de gewenste korte termijn kunnen uitvoeren. Daarnaast kan het zijn dat de gerealiseerde jaaromzet gedurende het jaar hoger blijkt te zijn dan in de begroting voorzien.

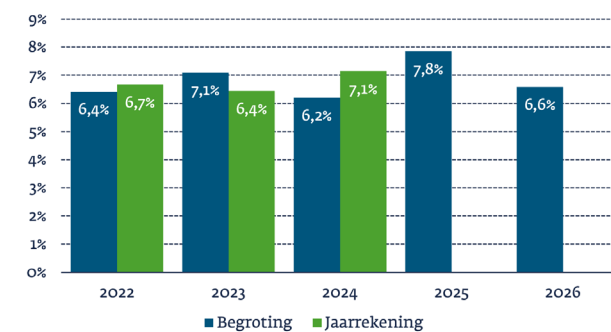
De ontwikkeling van de gecorrigeerde schuldquote vertoont hetzelfde beeld. De gecorrigeerde schuldquote is de netto schuld min (eventueel) doorgeleende gelden. Voor beide kengetallen geldt dat een quote lager dan 90% tot de minst risicovolle categorie behoort. In Gelderland hebben 8 gemeenten een schuldquote hoger dan 90%.

Solvabiliteit
Hoe hoger deze percentages, hoe beter



De solvabiliteit wordt berekend door het eigen vermogen (alle reserves) te nemen als een percentage van het balanstotaal. Ook hier zien we dat het beeld in de begroting negatiever is dan in de jaarrekening. De oorzaken hiervan zijn dezelfde als die bij de schuldquotes. Sinds 2023 is de solvabiliteit licht gestegen op basis van de begrotingen. Dit komt door de doorwerking van de reserveringen van de positieve resultaten van de jaarrekeningen van de voorgaande jaren.

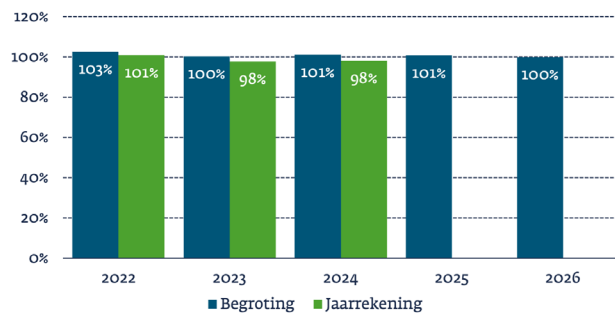
Grondexploitatie
Hoe lager deze percentages, hoe minder risico



Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Het kengetal wordt berekend door de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie uit te drukken in een percentage van de omzet. In de afgelopen jaren zien we een stabilisatie in het kengetal en zelfs een lichte stijging. De gestage afbouw van het kengetal in de jaren voor 2023 (deels niet in de grafiek) lijkt te zijn gestopt. Dit komt door noodzakelijke investeringen in nieuwe bouwprojecten om het woningtekort aan te pakken.

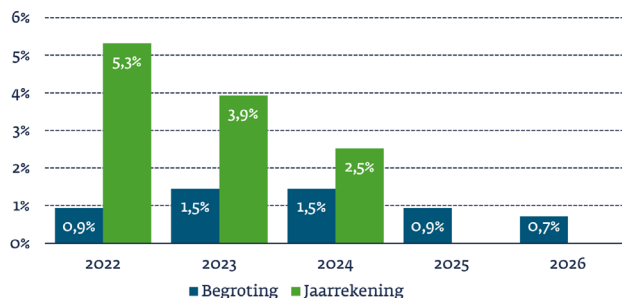
Het kengetal belastingcapaciteit geeft, anders dan de naam doet vermoeden, de belastingdruk weer. Het wordt berekend door de gemiddelde belastingdruk per huishouden van een gemeente af te zetten tegen het landelijke gemiddelde van het vorige jaar. Het kengetal is dus nadrukkelijk iets anders dan de onbenutte belastingcapaciteit (zoals toegelicht onder ‘Gemeentelijke belastingen en heffingen’ op bladzijde 5). In de afgelopen jaren daalde dit kengetal geleidelijk, maar vanaf 2023 niet meer. De oorzaken hiervoor noemden we al in het onderdeel ‘Gemeentelijke belastingen en heffingen’.

Belastingcapaciteit
Hoe lager deze percentages, hoe beter



Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte de gemeente in dat jaar heeft voor nieuw beleid, of om structurele tegenvallers op te vangen. Voor de berekening worden het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele reservemutaties gedeeld door de jaaromzet en uitgedrukt in een percentage. Al jaren valt op dat de structurele exploitatieruimte in de jaarrekeningen positiever uitvalt dan geraamd in de begrotingen. Dit kan gedeeltelijk komen doordat gemeenten gepland beleid niet kunnen uitvoeren vanwege personeelstekorten. Daarnaast kregen gemeenten de afgelopen jaren gedurende het jaar extra structurele middelen van het Rijk. Dat gebeurt via herzieningen van de hoogte van de algemene uitkering voor dat jaar in de periodieke ‘circulaires’ van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Structurele exploitatieruimte
Hoe hoger deze percentages, hoe beter



Relevante ontwikkelingen

De gemeenten zijn voor hun inkomsten grotendeels afhankelijk van het Rijk. De gemeentelijke belastingen vormen ongeveer 20% van de inkomsten.

Er spelen een aantal relevante ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiën:

Financieringssystematiek voor lokale overheden

De manier waarop gemeenten geld ontvangen van het Rijk is veranderd, met als doel stabielere inkomsten en meer autonomie. Gemeenten zouden hierdoor in 2026 minder ontvangen, maar het Rijk heeft deze terugval verzacht door structureel € 814 miljoen toe te voegen aan het gemeentefonds. Hierdoor wordt het ‘ravijnjaar’ 2026 minder zwaar.

Jeugdzorg

- De Hervormingsagenda Jeugd bevat afspraken om de jeugdzorg betaalbaar te houden. Eerder is de bijdrage van het Rijk met circa € 1 miljard verlaagd. Een commissie concludeerde in januari 2025 dat geplande besparingen vanaf 2026 niet haalbaar zijn. Daarom neemt het Rijk extra maatregelen:
 - verkorten van jeugdzorgtrajecten (€ 68 miljoen),
 - invoeren van een eigen bijdrage (€ 260 miljoen).
- Vanaf 2028 leidt dit, inclusief indexatie, tot een extra korting van € 835 miljoen op het gemeentefonds. Hiermee verschuift een deel van het ‘ravijnjaar’ naar 2028.

- Voor 2026 en 2027 krijgen gemeenten tijdelijke compensatie (€ 498 miljoen en € 447 miljoen).
- Daarnaast mogen gemeenten vanaf 2028 stelposten opnemen om de maatregelen budgettair neutraal te verwerken.
- Voor eerder niet-realiseerbare bezuinigingen is in 2025 € 728 miljoen aan eenmalige compensatie toegevoegd.

Verdeelmodel van het gemeentefonds

- Het verdeelmodel van het gemeentefonds is in 2023 aangepast om beter aan te sluiten bij de werkelijke kosten van gemeenten. De financiële effecten zijn beperkt via een ingroeipad van maximaal € 37,50 per inwoner, volledig ingevoerd in 2025.
- In maart 2026 komt het Rijk met een voorstel voor de volgende stap in de herverdeling. De uitkomsten hiervan worden vastgelegd in de meicirculaire 2026, die bepalend is voor de begrotingen vanaf 2027. Tot die tijd blijft het huidige ingroeipad gelden, waardoor gemeenten met grotere verschillen dan € 37,50 per inwoner (zowel positief als negatief) nog geen duidelijkheid hebben over hun positie in 2027.

Wat dit betekent voor onze gemeenten

Voor de Gelderse gemeenten betekenen de bovengenoemde ontwikkelingen een verschuiving van de financiële opgaven van 2026 naar 2028. Van onze 51 gemeenten, ramen 23 gemeenten een tekort voor 2029. Bij de meeste gemeenten is er al bezuinigd en/of zijn er al belastingverhogingen vastgesteld. Daarnaast krijgt een deel van deze gemeenten mogelijk vanaf 2027 te maken met een nadelige herverdeling van het gemeentefonds. Een ander deel zal mogelijk een groter voordeel ontvangen dan op dit moment wordt voorzien. We houden bij onze gemeenten een vinger aan de pols en treden vroegtijdig in contact bij eventuele zorgwekkende signalen.

Provincie Gelderland

Markt 11
6811 CG Arnhem
Postbus 9090
6800 GX Arnhem
026 359 99 99
provincieloket@gelderland.nl
www.gelderland.nl